

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Маршук Юлія Сергіївна ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВНАСЛІДОК НЕНАЛЕЖНОГО НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ: ТЯГАР ДОВЕДЕННЯ ВИНИ	606
Новиченко Михайло Юрійович МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ В СИСТЕМІ ЦИФРОВИХ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ	609
Оскілко Олексій Олегович ДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	610
Романовський Денис Сергійович АЛІМЕНТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ (ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПЕРСПЕКТИВА)	613
Сухий Євген Олександрович ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРАВА НА ЖИТЛО.....	615
Шамота Олександр Володимирович ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	617
Якушев Станіслав Ігорович КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ ТА АНГЛІЇ)	618

СЕКЦІЯ 14. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубева Неллі Юріївна ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЩОДО ДИТИНИ, ЯКА ДОСЯГЛА ПОВНОЛІТТЯ.....	621
Андронов Ігор Володимирович БЕЗПАПЕРОВИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС	623
Бут Ілля Олександрович АЛЬТЕРНАТИВНІ ПОЗОВНІ ВИМОГИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	626
Дрогозюк Крістіна Борисівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗМІЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ОНЛАЙН-БЛОГАХ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	628
Павлова Юлія Сергіївна ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ	630
Полуніна Ольга Олександрівна ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО УСИНОВЛЕННЯ: ВНУТРІШНІ ТА МІЖНАРОДНІ ВИМІРИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ.....	632
Полюк Юлія Іванівна ПОЗАСУДОВІ ПРОЦЕДУРИ ЗАХИСТУ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	634
Стоянова Тетяна Анатоліївна РОЛЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ У СПРАВАХ ПРО ВИДАЧУ ТА ПРОДОВЖЕННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ	636
Цал-Цалко Юлія Юліївна ТИМЧАСОВИЙ ПРИХИСТОК ДИТИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	638
Яніцька Інна Анатоліївна ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЩОДО ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ НАД ДІТЬМИ. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ	640
Гончарук Анастасія Сергіївна РІВНІСТЬ СТОРІН В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ	641
Кикоть Артем Володимирович РОЛЬ УСНИХ ДОКАЗІВ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ РИМСЬКОГО ПРАВА.....	644
Петренко Наталія Дмитрівна ШТРАФ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ БРАЗИЛІЇ.....	645
Привиденцев Олександр Геннадійович ОРИГІНАЛ ЕЛЕКТРОННОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ЯК ДОКАЗ В РАМКАХ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	647
Сатановська Олена Валентинівна ЕЛЕМЕНТИ ЖИТЛОВИХ ПРАВОВІДНОСИН: СУБ'ЄКТ, ОБ'ЄКТ ТА ЗМІСТ	650
Снітко Андрій Сергійович НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗВИТКУ ПРОЦЕДУРИ ОНЛАЙН ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ... ..	652

СЕКЦІЯ 15. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

Харитоновна Олена Іванівна САМОЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ.....	655
---	-----

нологій потребує дотримання вимог законодавства та впровадження відповідних заходів забезпечення конфіденційності та безпеки даних. Подальший розвиток цієї галузі та підтримка інновацій можуть сприяти покращенню якості життя дітей та їхньому успішному виростанню та розвитку.

Нажаль, «в Україні ще не досить ефективно розвинена сфера діджиталізації та інформаційних технологій в цілому. В багатьох населених пунктах населення страждає від того, що по-перше, не має можливості користуватися мережею інтернет, а по-друге, люди не спроможні купити необхідні їм гаджети через їх високу ціну. Але сучасні інформаційні технології швидко розвиваються, тому можна з упевненістю стверджувати, що Україна зовсім скоро посяде одне з провідних місць серед найпередовіших технологічних країн Європи й світу» [5, с. 24].

Використання сучасних інформаційних технологій у сфері опіки та піклування над дітьми в Україні відкриває широкі перспективи для покращення якості допомоги та забезпечення безпеки дітей. Проте для успішної реалізації цих перспектив необхідно постійно вдосконалювати законодавство, розробляти ефективні технологічні рішення та забезпечувати доступність цих послуг для всіх.

Список використаних джерел

1. Заблоцький А. Підготовка майбутніх працівників соціальної сфери роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми : дис. ... канд. юрид. наук : 015. Тернопіль, 2021. 285 с. URL: https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/documents-download/razovi_rady/Dis_Zablotskyj.pdf
2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
4. Про лікарські засоби : Закон України від 04.04.1996 р. № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Бистріцький А. Роль інформаційних технологій у формуванні соціальної політики як стратегії комплексної опіки незахищених верств населення в Україні. *Соціальна робота і сучасність: теорія та практика професійного й особистісного розвитку соціального працівника* : матеріали 10ї Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 груд. 2020 р.). Київ, 2020. С. 22–25. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/cff052b4-8a59-43f4-9d72-6cbae076821a/content>

Ключові слова: є опіка, піклування, діти, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, суд, інформаційні технології.

Keywords: guardianship, guardianship, children, orphans and children deprived of parental care, court, information technologies.

Гончарук Анастасія Сергіївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу*

РІВНІСТЬ СТОРІН В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

Зародження та подальший розвиток принципу рівності сягає своїм корінням часів Римської імперії, коли судовий процес проходив етапи свого становлення, вбираючи характерні ознаки розвитку римської державності [1, с. 280–282]. Основоположним для судового процесу тих часів була диспозитивність, рівність та змагальність, що лягло в основу сучасного цивільного процесу в багатьох країнах Європи.

В Україні принцип рівності пройшов свій шлях трансформації, адже досягти повної, не формальної, рівності в умовах постійного гніту, було вкрай важко. Здобувши незалежність, Україна стала на шлях побудови власної правової держави з втіленням основних її ознак, а саме верховенства права, розподілу державної влади, рівності усіх перед законом та судом.

Принцип рівності перед законом та судом знайшов своє нормативне закріплення в основному законі нашої держави, в статті 24 та 55 Конституції, який забезпечує гарантію доступу кожного до правосуддя та реалізації права на судовий захист [2]. Як доречно зауважив суддя Конституційного Суду України, Городовенко Віктор Васильович, принцип рівності перед судом є основою сучасної концепції справедливого правосуддя. Для кожної людини у правовій державі, насамперед, важливо мати доступ до правосуддя і можливість вільно, швидко, безперешкодно реалізувати право на судовий захист незалежно від належності до певної соціальної групи або інших персональних характеристик особи [3, с. 178].

До повномасштабного вторгнення Російської Федерації, Україна посідала третє місце серед держав-членів Ради Європи за кількістю справ, які перебували на розгляді в Європейському суді з прав людини [4]. Значна кількість таких справ стосується порушення Україною статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а саме принципу права на справедливий суд, складовими якого є дотримання принципу рівності та змагальності у судовому процесі.

Спочатку встановлення карантину й запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, потім введення військового стану, значно ускладнили реалізацію права людини на доступ до правосуддя.

Законом № 1416-IX від 27.04.2021 року було внесено зміни в Цивільний процесуальний кодекс України в частині дистанційної участі в судовому засіданні та доповнено статтю 212 частиною 3: «учасники справи можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів» [5]. Дане нововведення не лише мало полегшити доступ до суду та забезпечити безперервний судовий процес й розгляд справи в розумні строки, як цього вимагає норма закону, але й урівняти всіх, не зважаючи на сторонні фактори, які створюють постійні бар'єри на шляху до судового захисту.

У цивільній справі № 824/124/23 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду, сторона процесу скористалася наданим правом на участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів, про що подала відповідну заяву в порядку ст. 212 ЦПК України. Київський апеляційний суд, як суд першої інстанції, перед початком судового засідання не дослідив матеріали справи та не постановив ухвалу про задоволення чи відмову у задоволенні заяви, чим порушив процесуальний порядок, передбачений цивільним процесуальним законодавством. В судовому засіданні, яке відбулося 13.11.2023 року, суд вказав на відсутність оснащення зали судового засідання відповідними технічними засобами, що фактично не відповідає дійсності, адже на офіційному сайті суду є повідомлення про те, що на виконання вимог Закону України № 5041-VI було реалізовано можливість учасникам судового процесу брати участь у судовому засіданні у режимі відеоконференції [6; 7].

При зверненні до Верховного суду, як суду апеляційної інстанції, щодо оскарження ухвали суду в даній справі в котрий раз було акцентовано увагу на порушенні судом норм процесуального права, що призвело до недотримання принципу рівності сторін та доступу до правосуддя. Касаційний цивільний суд при дослідженні доводів наданих скаржником, прийшов до висновку, що суд апеляційної інстанції забезпечив стороні заявника можливість довести свою позицію шляхом фізичної участі сторони у судовому засіданні, адже відповідно до норм процесуального закону мав право розглянути справу без участі належно повідомлених сторін [8].

Така позиція Верховного Суду повністю суперечить іншій правовій позиції, викладеній в постанові від 26.09.2023 року у справі № 922/1163/22, в якій суд визнав порушення норм процесуального права та принципу «процесуальної рівності сторін» судом апеляційної інстанції шляхом не постановлення окремої ухвали за результатами розгляду заяви відповідача про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Також суд наголосив на тому, що у випадку спору, який стосується приватних інтересів, кожна зі сторін повинна мати розумну можливість представити свою справу, включаючи докази, в умовах, які не ставлять цю сторону в істотно більш несприятливе становище стосовно протилежної сторони, надаючи посилення на рішення Європейського суду з прав людини [9].

Суд, обмежуючи право особи взяти участь в судовому засіданні в спосіб, прямо передбачений процесуальним законом, підтверджує факт декларативності положення щодо спрощення процедури доступу кожного до правосуддя. Таке штучне створення перешкод на шляху до отримання належного правового захисту з боку держави підтверджує побоювання, що дотримання та реалізація принципу рівності в Україні – це міф. Фактично, на практиці, юридична спільнота в особі юристів, правників та адвокатів стикаються з тим, що протягом останніх майже трьох років судді займають пасивну позицію щодо встановлення всіх обставин справи, не приділяють увагу дослідженню доказів й доводам кожної сторони, не здійснюють належного правосуддя, порушуючи фундаментальні засади цивільного судочинства. Існування протилежних позицій Верховного Суду щодо надання оцінки одному і тому ж правовому питанню підтверджує відсутність однастайності думок серед суддів, що призводить до неправильного трактування норм процесуального закону та його практичного застосування. Людина, котра живе в суспільстві, в якому не гарантуються та не забезпечуються основоположні права й свободи, є беззахисною перед державою. Побудова правової держави з повноцінним функціонуванням усіх інститутів громадянського суспільства – процес довготривалий, але можливий за умови, що усі державні органи працюють в інтересах такого суспільства, а не проти нього.

Список використаних джерел

1. Ярошенко І. С. Актуальні питання римського цивільного процесу. *Правове регулювання економіки*. 2012. № 11–12. С. 494.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Шаповалова Олексія Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 20 частини першої статті 106, частини першої статті 11113 Господарського процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України : від 25.04.2012 р. № 11-рп/2012. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. № 3. С. 53.
3. Городовенко В. В. Принцип рівності громадян перед законом і судом. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. № 1. С.178.
4. Україна та Європейський суд з прав людини. URL: <https://www.kas.gov.ua/?p=16532>
5. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Офіційний вісник України*. 2004. № 16. Ст. 212.
6. Ухвала Київського апеляційного суду у справі № 824/124/23 (провадження № 22-ск/824/46/2023) : від 13.11.2023 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114939663>
7. Судові засідання в режимі відеоконференції за дорученням інших судів. *Київський апеляційний суд*. URL: <https://www.kas.gov.ua/?p=16532>
8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 824/124/23 (провадження № 61-18621ав23) : від 08.02.2024 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116862818>

9. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у справі № 922/1163/22 (провадження не визначено) : від 26.09.2023 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113815684>

Ключові слова: правосуддя, судочинство, доступ до правосуддя, змагальність, рівність, рівність сторін, рівність перед законом та судом, судовий захист.

Keywords: justice, court proceedings, access to justice, adversarial proceedings, equality, equality of arms, equality before the law and the court, judicial protection.

Кикоть Артем Володимирович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу*

РОЛЬ УСНИХ ДОКАЗІВ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ РИМСЬКОГО ПРАВА

Незважаючи на трагічний кінець Давнього Риму, його судова система значною мірою вплинула на розвиток правосуддя в Європі. Право на апеляційний розгляд справи, що з'явилося у римському процесі, зараз є важливою складовою права на справедливий суд і закріплено в більшості європейських конституцій. Вчені-юристи визнають значення цивільного судочинства Риму. Зокрема, В. Ю. Мамницький в праці «Принцип змагальності і моделі цивільного судочинства в контексті судово-правової реформи» зазначав, що «в історичному розвитку цивільний процес у ряді країн відбувався як змагальний» [1, с. 133]. Сучасне цивільне судочинство, в тому числі в Україні, також ґрунтується на принципах змагальності сторін, які передбачають рівність учасників у судовому процесі, що дозволяє забезпечити справедливе розв'язання судових суперечок шляхом активного обміну аргументами між сторонами.

До прикладу, пандектну систему було розроблено середньовічними німецькими глосаторами римського права, саме дана система започаткувала розподіл Цивільного кодексу на загальну частину, зобов'язальне право, речове право, сімейне право, спадкове право [2, с. 158].

Для того, щоб розкрити цю тему, можна звернутися до римських юридичних джерел, таких як Закони XII таблиць, Пандект та Кодекс Юстиніана, де містяться вказівки щодо використання усних доказів у судовому процесі.

Зважаючи на те, що тема ролі усних доказів у судовому процесі Давнього Риму досить обширна, необхідно виокремити основні її складові:

- усні свідчення у судових процесах Давнього Риму відігравали важливу роль у вирішенні судових справ. Судді враховували свідчення очевидців подій, які були ключовими для встановлення фактів справи;
- римське право мало певні встановлені правила щодо прийняття усних свідчень. Наприклад, зазвичай свідчення могли надаватися тільки особами з певним соціальним статусом або репутацією;
- судді римського періоду також здійснювали перевірку достовірності усних свідчень, звертаючи увагу на деталі, логіку та сумісність із заявленими фактами;
- соціальний статус свідка також міг мати велике значення для прийняття рішення судом. Свідчення від осіб з високим соціальним статусом могли бути більш авторитетними та вагомими для суду.

Таким чином, використання усних доказів у судовому процесі римського права було складною та важливою частиною правосуддя в той час, і воно відігравало ключову роль у встановленні справедливих рішень. Усні свідчення були одним із головних джерел права в